XORIJIY ADABIYOTLARDA O'QUVCHI-YOSHLARNING MA'NAVIY AXLOQIY VA TARBIYAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH XUSUSIDA

Isaqov Olimxon Odiljanovich

Namangan shaxar “Hidoya” o‘rta maxsus islom bilim yurti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Turli madaniyat va an’analarda ma’naviyat va axloqiy tamoyillarni o‘rganish jamiyat me’yorlari, axloqiy me’yorlar va shaxsiy e’tiqod tizimlarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Bu tamoyillarning aksariyati mahalliy urf-odat va an’analar asosida shakllantirilsada, xorijiy manbalar ma’naviyat va axloqqa oid turli qarashlarga oid qimmatli fikrlarni taqdim etib, insoniyat tajribasi va axloqiy hayot asoslari haqidagi tushunchamizni boyitadi. Ushbu maqolada o'quvchi-yoshlar manaviy-axloqiy dunyo qarashni rivoshlantirishning xorijiy manbalarda yoritilishini ko’rib chiqamiz.

Kalit so’zlar: Xorijiy manbalar, ma’naviy-axloqiy dunyo qarash, tarbiya, ta’im, madaniyat.

Xorijiy manbalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashlar rivojlanishining asosiy jihatlaridan biri diniy-falsafiy an’analarning keng tarqalgan ta’siridir. Tarix davomida turli tsivilizatsiyalar ma’naviyat va axloqqa bo‘lgan yondashuvlarini ko‘pincha muqaddas matnlar, falsafiy risolalar va axloqiy kodekslar shaklida ifodalab kelgan. Masalan, qadimgi Hindistonda paydo bo'lgan buddizm ta'limotida rahm-shafqat, mulohazakorlik va azob-uqubatlarni engillashtirish tamoyillariga urg'u beriladi. Ushbu ta'limotlar butun Osiyo va undan tashqarida turli madaniyatlarga kirib borgan va empatiya va tafakkur amaliyotiga asoslangan o'ziga xos axloqiy asosni taklif qilgan.

Xuddi shunday Sokrat, Platon, Arastu kabi qadimgi yunon faylasuflari g‘arb tafakkuriga katta ta’sir ko‘rsatgan axloqiy falsafaning rivojlanishiga hissa qo‘shgan. Ularning fazilatli axloq, qalb tabiati va yaxshi hayotga intilish haqidagi izlanishlari axloq va insonning gullab-yashnashi haqidagi zamonaviy munozaralarda aks-sado berishda davom etmoqda. Chet el urf-odatlarining falsafiy qarashlari bilan shug'ullanish orqali shaxslar turli xil axloqiy tamoyillar va axloqiy paradigmalarga duch keladilar, ularning inson mavjudligining murakkabliklariga bo'lgan nuqtai nazarini kengaytiradilar. Qolaversa, xorijiy manbalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi ko‘pincha turli jamiyatlarning tarixiy-madaniy sharoitlari bilan uzviy bog‘liqdir. Mesopotamiya, Misr va Xitoydagi kabi qadimiy tsivilizatsiyalar murakkab kosmologiyalar va axloqiy paradigmalarga asos solgan, bu madaniyatlarning axloqiy tuzilishini shakllantirishda davom etmoqda. Masalan, qadimgi Misr mifologiyasidagi Ma'at tushunchasi insonning xatti-harakati va jamiyat uyg'unligini boshqaradigan kosmik tartib va axloqiy tamoyillarni ifodalaydi. Bunday tarixiy va madaniy meroslarni o‘rganish qadimiy donishmandlikning hozirgi zamon axloqiy dunyoqarashiga doimiy ta’siri haqida qimmatli fikrlarni beradi.

Chet el jamiyatlaridagi ijtimoiy-madaniy kontekst ma'naviy va axloqiy dunyoqarashni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. An'anaviy urf-odatlar, jamoaviy qadriyatlar va diniy marosimlar bu madaniyatlarning axloqiy kompasiga hissa qo'shadi va o'z navbatida shaxsiy axloqiy e'tiqodlarga ta'sir qiladi. Masalan, hinduizmdagi "dxarma" tushunchasi shaxsning xulq-atvori va ijtimoiy mas'uliyatini boshqaradigan axloqiy va axloqiy burchlarni o'z ichiga oladi. Xuddi shunday, tubjoy amerikalik madaniyatlarning mahalliy ma'naviy an'analari tabiiy dunyo bilan o'zaro bog'liqlik va jamoaviy uyg'unlikni saqlashga urg'u beradi, jamiyat normalari va individual xatti-harakatlarni shakllantirishda ma'naviy va axloqiy tamoyillarning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Globallashuv va madaniy almashinuvning kuchayishi bilan tavsiflangan dunyoda xorijiy manbalarda ma'naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi doimiy evolyutsiya va muloqotga bog'liq. Turli xil madaniy va diniy an'analarning o'zaro ta'siri gibrid ma'naviy va axloqiy nuqtai nazarlarning paydo bo'lishiga olib keldi, turli dunyoqarashlar o'rtasidagi tafovutlarni bartaraf etdi va madaniyatlararo tushunishni kuchaytirdi. Natijada, shaxslar xorijiy manbalardan olingan ma'naviy va axloqiy tushunchalarning boy gobeleniga duchor bo'lib, yanada keng qamrovli va o'zaro bog'liq bo'lgan global axloqqa hissa qo'shadilar. Chet ellik ma'naviy-axloqiy qarashlarning shaxsiy dunyoqarashga integratsiyalashuvi ham imkoniyatlar, ham qiyinchiliklar tug‘diradi. Chet el manbalaridan olingan turli xil axloqiy tamoyillar va ma'naviy e'tiqodlarni qabul qilish odamlardan madaniy tafovutlar va axloqiy dilemmalarning murakkabliklarida harakat qilishni talab qilishi mumkin. Biroq, bu jalb qilish jarayoni shaxsiy o'sishga, kengaygan empatiyaga va insoniy tajriba va qadriyatlarning ko'pligini chuqurroq qadrlashga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, u madaniy va diniy bo'linishlar chegaralarini chetlab o'tib, global o'zaro bog'liqlik va axloqiy ongni kuchaytirishi mumkin. Xorijiy manbalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi madaniy, tarixiy va falsafiy rang-baranglikning boy gobelenini aks ettiradi. Chet el an’analari insonning ma’no, axloq va o‘zaro bog‘liqlikka bo‘lgan umumbashariy izlanishlari haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etadi va inson haqidagi tushunchamizni boyitadi. tajriba va axloqiy hayot asoslari. Chet ellik ma'naviy va axloqiy nuqtai nazarlar bilan shug'ullanish orqali shaxslar o'zlarining axloqiy ufqlarini kengaytirishlari, madaniyatlararo empatiyani rivojlantirishlari va yanada mehr-oqibatli va global miqyosda o'zaro bog'langan jamiyatni rivojlantirishga hissa qo'shishlari mumkin.

Qolaversa, xorijiy jamiyatlardagi ijtimoiy-madaniy kontekst ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishini sezilarli darajada shakllantiradi. An'anaviy amaliyotlar, ijtimoiy me'yorlar va jamoaviy qadriyatlar bu madaniyatlarning axloqiy kompasiga hissa qo'shadi. Xuddi shunday, Sharqiy Osiyo madaniyatlaridagi Konfutsiyning adolatparvarlik va farzandlik taqvodorlik g'oyalari ijtimoiy tartib va oilaviy majburiyatlarning muhimligini ta'kidlab, ushbu jamiyatlarda axloqiy rivojlanish haqida noyob tushunchalarni taqdim etadi. Hozirgi globallashgan dunyoda xorijiy manbalardagi ma’naviy-axloqiy dunyoqarashlar evolyutsiyasiga madaniy almashinuv va o‘zaro bog‘liqlikning dinamik kuchlari ta’sirida davom etmoqda. Turli urf-odatlardagi ma'naviy va axloqiy g'oyalarning uyg'unligi gibrid dunyoqarash va axloqiy nuqtai nazarlarni keltirib chiqardi, bu turli madaniyatlar va e'tiqod tizimlari o'rtasidagi davomiy muloqotga hissa qo'shdi. Natijada, odamlar tobora ko'proq ma'naviy va axloqiy nuqtai nazarlar mozaikasiga duchor bo'lmoqdalar, ularning inson xilma-xilligi haqidagi tushunchalarini boyitib, madaniyatlararo hamdardlik va hurmatni kuchaytirmoqdalar.

Xulosa qilib aytganda, xorijiy manbalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi madaniy, falsafiy va axloqiy xilma-xillikning keng va murakkab gobelenini qamrab oladi. Xorijiy an'analar insonning ma'no, axloq va o'zaro bog'liqlikka bo'lgan universal izlanishlari haqida qimmatli fikrlarni taqdim etadi, bu esa inson tajribasini yanada nozik va inklyuziv tushunishga yordam beradi. Chet ellik ma'naviy va axloqiy nuqtai nazarlar bilan shug'ullanib, shaxslar o'zlarining shaxsiy o'sishini boyitishi va ko'proq ma'naviyatni rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin. rahmdil va global miqyosda o'zaro bog'langan jamiyat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Odiljanovich, I. O. (2023). O'QUVCHI-YOSHLARDA MANAVIY-AXLOQIY DUNYOQARASHNI RIVOJLANTIRISH-IJTIMOIY-PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences, 228-232.

2. Shukurovna, X. M. (2023). YOSHLARNI OILADA MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA MILLIY QADRIYATLARDAN FOYDALANISH. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(8), 625-629.
3. Farog'at, Y. (2022). AL-BUXORIYNING HADISLARIDA TARBIYA MASALASI. Scientific Impulse, 1(5), 1923-1925.